

บทความวิจัย (Research Article)

การศึกษาสภาพการดำเนินงานและความต้องการจำเป็น ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านทันตสุขภาพ A study of the current state and need of enhance Dental Health competency for teacher

ปิยะวรรณ จันทรสุข^{1*} สวณีย์ เสริมสุข² และพงศ์พิชญ์ บุญดา³
Piyawan Jansook^{1*}, Savanee Sermsuk², and Phongpisanu Boonda³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู และ 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูอนามัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 170 คน ที่ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางของ เครซี มอร์แกน ทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็นโดยวิธี PNI_{Modified} ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการแปรงฟัน รองลงมาได้แก่ ด้านการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน ตามลำดับ และ สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ที่มีการดำเนินงานน้อยที่สุด คือ การดำเนินงานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ รองลงมาได้แก่ การให้การรักษาเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ ตามลำดับ 2. ครูอนามัยมีระดับความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียนมากที่สุด คือ ทักษะด้านทันตสุขภาพ รองลงมา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น ทันตสุขภาพ ครูอนามัย

¹ สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Program in Research and Development in Education, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University

³ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก

Sirindhorn College of Public Health Phitsanulok

*Corresponding author; email: eyekoa_23@hotmail.com

(Received: 27 March 2019; Revised: 3 May 2019; Accepted: 25 June 2019)

Abstract

The purposes of this study are 1) to study the current state of Dental health operations of teachers, and 2) to study the need for teachers about need of enhance Dental Health competency for teacher to be developed for use in dental health operations in schools. The research sample is 170 health teachers under the Primary Educational Service Area Office 1 and 2 of Sukhothai province by Krejcie & Morgan and using simple random sampling. The research instrument is questionnaire (Cronbach's $\alpha = 0.94$). The data analysis was conducted by using mean, standard deviation and Priority Needs Index with Modified Priority Needs Indexing technique. The results found that. 1. The highest operations of teachers about the current state of Dental health operations of teachers is Creating a habit and cultivating teeth brushing behavior. The secondary operations are Oral health examination for students and The least operations of teachers about the current state of Dental health operations of teachers is Dental health surveillance operations. The secondary operations are Primary treatment in students with dental health problems. 2. The highest need of health teachers about need of enhance Dental Health competency for teacher to be developed for use in dental health operations in schools is Dental health skills. The secondary needs are Knowledge and understanding of dental health.

Keywords: Needs assessment, Dental health, Health teacher

บทนำ

โรคฟันผุและเหงือกอักเสบเป็นปัญหาสุขภาพช่องปากที่สำคัญในเด็กประถมศึกษาเพราะเป็นช่วงวัยที่ฟันแท้เริ่มขึ้นและมีความเสี่ยงต่อโรคฟันผุสูง ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2560 พบว่า ความชุกของโรคฟันผุใน เด็กอายุ 12 ปี คือร้อยละ 52.0 โดยมีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด 1.4 ซี่/คน ตามลำดับ และพบว่าในการสำรวจ ครั้งนี้เด็กอายุ 12 ปี มีสภาวะเหงือกอักเสบสูงกว่าการสำรวจ ในครั้งที่ 7 พ.ศ. 2555 จากร้อยละ 50.3 เป็นร้อยละ 66.3 ด้านพฤติกรรมสุขภาพช่องปากและการรับบริการ สุขภาพช่องปากของนักเรียน พบว่าร้อยละของการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันของเด็กอายุ 12 ปี ลดลงจากร้อย ละ 53.9 เป็นร้อยละ 44.7 เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสำรวจครั้งที่ผ่านมา ส่วนประเด็นพฤติกรรมการบริโภคที่ เสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุในเด็กกลุ่มนี้คือพฤติกรรมการดื่มน้ำอัดลมและน้ำหวาน การกินลูกอม และการกินขนม กรุบกรอบ พบว่าเด็กดื่มน้ำอัดลมทุกวัน เพิ่มขึ้นจากการสำรวจครั้งที่ผ่านมา โดยดื่มน้ำอัดลมทุกวันเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 9.6 เป็นร้อยละ 13.4 และกินขนมกรุบกรอบทุกวันลดลงจากร้อยละ 38.8 เป็นร้อยละ 32.6 ด้านการ รับรู้และการรับบริการด้านสุขภาพช่องปาก พบว่าเด็กอายุ 12 ปี เคยปวดฟันร้อยละ 36.7 เคยหยุดเรียนเพราะ ไปทำฟันร้อยละ 12.2 เคยได้รับการตรวจฟันร้อยละ 84.7 เคยได้รับการรักษาฟันและเหงือกร้อยละ 50.8 สถานบริการภาครัฐยังคงเป็นสถานบริการหลักในการไปรับบริการในเด็กอายุ 12 ปี (จิราพร ชิตดี และคณะ,

2561) จากผลสำรวจข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาโรคฟันผุและเหงือกอักเสบในเด็กประถมศึกษายังมีปัญหาอยู่ในระดับมาก แม้ว่าโรคฟันผุเป็นปัญหาสุขภาพที่ไม่รุนแรงแต่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาวะรวมถึงพัฒนาการของเด็ก โรคฟันผุที่ลุกลามจะทำให้เด็กมีอาการปวดไม่สามารถบดเคี้ยวอาหารได้ตามปกติซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะโภชนาการของเด็ก

การเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา จึงเป็นงานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกันดำเนินงานในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพช่องปากที่ดี ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพที่ดี ลดปัญหาที่มีผลกระทบต่อการศึกษาเล่าเรียน และส่งเสริมให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต โดยโรงเรียนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องทันตสุขภาพโดยพัฒนาจากหลักสูตรการศึกษาหรือผ่านทางกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านทันตสุขภาพ มีความรู้และเจตคติที่ดีต่อการรักษาอนามัยช่องปากมีการฝึกปฏิบัติจนนำไปสู่การมีพฤติกรรมสุขภาพที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี มีทักษะในการดูแลสุขภาพช่องปากตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเกิดเป็นสุขนิสัยที่ดีจนโตเป็นผู้ใหญ่ (สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ทั้งนี้ โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่มีหน้าที่พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีศักยภาพ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โรงเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังความรู้ เจตคติและพฤติกรรมทุก ๆ ด้านแก่เด็กวัยเรียน รวมทั้งพฤติกรรมสุขภาพ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2556) ครูอนามัยประจำโรงเรียนจึงนับเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ดูแลส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กในโรงเรียนโดยครูอนามัยจะเป็นผู้ดำเนินการกระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงปัญหาสุขภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และครูมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีทางด้านทันตสุขภาพ เนื่องจากครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากและมีโอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ได้ดีกว่าทันตบุคลากรและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอื่น ๆ โรงเรียนจึงเป็นหน่วยงานที่ทั้งภาครัฐและกระทรวงสาธารณสุขให้ความสำคัญตามยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินงานเฝ้าระวังและส่งเสริมทันตสุขภาพ (ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี, 2557)

หลักการดำเนินการเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียน จึงจำเป็นต้องได้รับการมีส่วนร่วมของครู ในการดูแลช่องปากและฟันอย่างถูกวิธี โดยการจัดให้มีการสอนทันตสุขภาพ การแปรงฟันหลังอาหารด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ คอยกำกับติดตาม เฝ้าระวังเกี่ยวกับทันตสุขภาพของนักเรียนอยู่เสมอ เช่น การตรวจสภาพฟันเมื่อพบว่านักเรียนมีปัญหาด้านทันตสุขภาพ ครูจะหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้ ให้บริการทันตกรรมบำบัดเบื้องต้น การส่งต่อตามระบบ ให้การบำบัดรักษาอย่างเป็นระบบ (สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ซึ่งจะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ ที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียน จึงมีความจำเป็นที่ครูต้องมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่องานทันตสุขภาพ แต่ความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ ณ เวลานี้ พบว่า ครูผู้รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาไม่ตรงกับด้านการ

พยาบาลหรือสาธารณสุขแต่เป็นครูสายปฏิบัติการที่สอนวิชาต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายงานในฐานะครูอนามัยและมีการเปลี่ยนครูผู้รับผิดชอบงานอนามัยโรงเรียนบ่อย (สุธีรา บัวทอง, 2559) จึงส่งผลให้ครูอนามัยขาดความรู้ เจตคติที่ดีและทักษะการปฏิบัติที่ถูกต้องในด้านทันตสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาการประเมินผล โครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในเครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี ตำบลชะเนือ อำเภอมะเข่ จังหวัดตาก พบว่า ครูอนามัยขาดความรู้ด้านสุขภาพช่องปาก งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงขาดความต่อเนื่องในการ ติดตามงาน (กิตติคุณ บัวบาน, 2561) และยังพบว่าศักยภาพในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียนของครู อนามัยด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การตรวจสอบสุขภาพช่องปากนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการตรวจสอบสุขภาพช่อง ปากนักเรียนครูจะต้องมีความรู้ด้านทันตสุขภาพและฝึกทักษะในการตรวจสอบสุขภาพช่องปากนักเรียนและครูซึ่งเป็น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมด้านทันตสุขภาพ (กุลลาบ สุขพรรณ, 2556) จะเห็นได้ว่าครูยังขาด ความรู้ ทักษะด้านทันตสุขภาพ และขาดการดำเนินงานทันตสุขภาพที่เป็นระบบ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาครูอนามัยนั้นเป็นสิ่ง สำคัญและจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติตามสมรรถนะงาน ทันตสุขภาพ ทั้งนี้สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพในปัจจุบันของครูนั้นมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการ พัฒนาครูให้ประสบผลสำเร็จ จึงควรเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันและความ ต้องการจำเป็นของครู ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย และความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพ ในโรงเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศ และใช้ขับเคลื่อนในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านทันตสุขภาพให้มี ประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ทันตสุขภาพในโรงเรียน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ครูอนามัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และ เขต 2 ปีการศึกษา 2561

ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

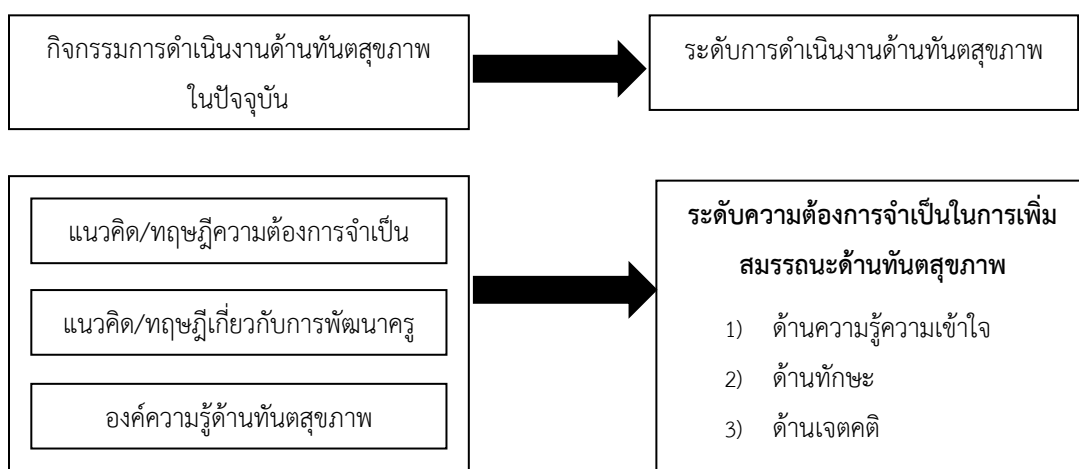
1. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู
2. ความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ทันตสุขภาพในโรงเรียน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู 7 ด้าน ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก 2) การสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการแปรงฟัน 3) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อทันตสุขภาพ 4) การตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน 5) การดำเนินงานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ 6) การให้การรักษเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ และ 7) การจัดบริการทันตกรรมในรายเร่งด่วน การส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก เพื่อรับบริการทันตกรรมที่เหมาะสมจากศูนย์บริการสาธารณสุข

2. ความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ 2) ทักษะด้านทันตสุขภาพ และ 3) เจตคติต่อการดูแลสุขภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูอนามัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และ เขต 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 297 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูอนามัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และ เขต 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 170 คน ที่ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางของ เครซี มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2554: 43) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 170 คน ดำเนินการสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling) แบ่งเป็นครูอนามัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 70 คน ครูอนามัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 2 จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อ แบบสอบถามส่วนนี้เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู แบบสอบถามส่วนนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิท์ (Likert Scale) จำนวน 25 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นของครูเกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน แบบสอบถามส่วนนี้เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเคิท์ (Likert Scale) จำนวน 33 ข้อ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (IOC : Index of Item Objective Congruence) และทำการคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับครูอนามัยระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อปรับปรุงแก้ไขด้านภาษา และตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น โดยวิธีครอนบาค (Cronbach) ด้วยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ได้ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล จัดส่งแบบสอบถามออนไลน์ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสุโขทัย เขต 1 และ เขต 2 โดยให้ครูอนามัยโรงเรียนเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และรวบรวมแบบสอบถามออนไลน์ที่ได้รับกลับคืน แล้วนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 170 ฉบับ จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 170 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลสภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ความถี่ แล้วหาร้อยละ
2. สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู ทำการวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์ตามวิธีของ Likert (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)
3. ความต้องการจำเป็นของครูเกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพ ทำการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น $PNI_{Modified}$ โดยการคำนวณดัชนีจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น $PNI_{Modified}$ (สุวิมล ว่องวานิช, 2550: 123-142)

ผลการวิจัย

การศึกษาสภาพการดำเนินงานและความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านทันตสุขภาพ พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครู 7 ด้าน ได้แก่ 1) การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก 2) การสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมการแปรงฟัน 3) การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อทันตสุขภาพ 4) การตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน 5) การดำเนินงานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ 6) การให้การรักษเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ และ 7) การจัดบริการทันตกรรมใน

รายเร่งด่วน การส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากเพื่อรับบริการทันตกรรมที่เหมาะสมจากศูนย์บริการสาธารณสุข โดยภาพรวมครูอนามัยมีระดับการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ครูอนามัยมีระดับการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพมากที่สุดคือ ด้านการสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมการแปรงฟัน โดยมีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) รองลงมาคือ ด้านการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน โดยมีระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) ส่วนด้านที่ครูอนามัยมีระดับการดำเนินงานน้อยที่สุดคือ ด้านการดำเนินงานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ ($\bar{X} = 3.40$) รองลงมา คือ การให้การรักษาเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ ($\bar{X} = 3.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1.1 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การจัดการศึกษาให้กับเด็กมีความสามารถในการดูแลสุขภาพช่องปาก ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมา คือ การจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องทันตสุขภาพ ($\bar{X} = 3.76$) ตามลำดับ

1.2 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมการแปรงฟัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การจัดให้นักเรียนแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ทุกวัน ($\bar{X} = 4.28$) รองลงมา คือ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ ($\bar{X} = 4.01$) ตามลำดับ

1.3 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อทันตสุขภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การจัดเตรียมสถานที่สำหรับแปรงฟันไม่ให้มีน้ำขังและไม่ลื่น ($\bar{X} = 3.95$) รองลงมา คือ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการแปรงฟันที่เหมาะสมกับเด็ก ($\bar{X} = 3.90$) ตามลำดับ

1.4 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ($\bar{X} = 4.19$) รองลงมา คือ การบันทึกผลการตรวจสถานะช่องปากนักเรียน ($\bar{X} = 3.86$) ตามลำดับ

1.5 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการดำเนินงานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การตรวจหากลุ่มนักเรียนที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก ($\bar{X} = 3.86$) รองลงมา คือ การหาวิธีป้องกันกลุ่มนักเรียนที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก ($\bar{X} = 3.50$) ตามลำดับ

1.6 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการให้การรักษาเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การให้การรักษาเบื้องต้นสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ ($\bar{X} = 3.69$) รองลงมา คือ การให้ยาแก้ปวด ($\bar{X} = 3.12$) ตามลำดับ

1.7 สภาพการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพของครูอนามัย ด้านการจัดบริการทันตกรรมในรายเร่งด่วน การส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก เพื่อรับบริการทันตกรรมที่เหมาะสมจากศูนย์บริการสาธารณสุข เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุด คือ การส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก เพื่อรับบริการ ทันตกรรมที่เหมาะสมจากศูนย์บริการสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมา

คือ การจัดบริการทันตกรรมในรายแรงถ้วนโดยการ ประสานกับเจ้าหน้าที่และผู้ปกครองในการพาเด็กไปรับบริการ ($\bar{X} = 3.69$) ตามลำดับ รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพ

ที่	รายการกิจกรรมการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพ	ระดับการดำเนินการ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก				
1	การจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องทันตสุขภาพ	3.76	0.69	มาก
2	การจัดการศึกษาให้กับเด็กมีความสามารถในการดูแลสุขภาพช่องปาก	3.89	0.73	มาก
3	การบูรณาการความรู้และกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพช่องปากในหลักสูตรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของเด็กนักเรียน	3.54	0.67	มาก
	เฉลี่ย	3.73	0.70	มาก
การสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการแปรงฟัน				
4.	การจัดให้นักเรียนแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ทุกวัน	4.28	0.81	มาก
5.	การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการแปรงฟันที่ถูกต้องวิธี	3.97	0.82	มาก
6.	การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์	4.01	0.80	มาก
	เฉลี่ย	4.09	0.81	มาก
การจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อทันตสุขภาพ				
7	การจัดเตรียมสถานที่สำหรับแปรงฟัน ไม่ให้มีน้ำขัง และไม่ลื่น	3.95	0.84	มาก
8	การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการแปรงฟันที่เหมาะสมกับเด็ก	3.90	0.74	มาก
9	การติดกระจกเงาในตำแหน่งที่นักเรียนสามารถตรวจฟันได้ด้วยตัวเอง	3.11	0.60	ปานกลาง
10	การมีสถานที่จัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ในการแปรงฟัน	3.57	0.86	มาก
11	กำหนดนโยบายและ / หรือแนวทางการควบคุมการจำหน่าย อาหาร / ขนม / เครื่องดื่มที่มีผลต่อทันตสุขภาพในโรงเรียน เช่น น้ำอัดลม ขนมกรุบกรอบ ลูกอม ลูกกวาด	3.62	0.86	มาก
12	การจัดระเบียบร้านค้าในโรงเรียน และกำหนดพื้นที่ที่โรงเรียนเป็นเขตปลอดน้ำอัดลม	3.83	0.70	มาก
	เฉลี่ย	3.66	0.77	มาก
การตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียน				
13	การตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง	4.19	0.63	มาก
14	การบันทึกผลการตรวจสภาวะช่องปากนักเรียน	3.86	0.81	มาก
15	การสรุปผลการตรวจสภาวะช่องปากของนักเรียน	3.73	0.90	มาก
16	การนำเสนอผลการตรวจ ปัญหาและแนวทางแก้ไขต่อผู้บริหารโรงเรียน	3.76	0.91	มาก
	เฉลี่ย	3.89	0.81	มาก
การดำเนินงานเฝ้าระวังทางทันตสุขภาพ				
17	การตรวจหากลุ่มนักเรียนที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก	3.86	0.93	มาก
18	การหาวิธีป้องกันกลุ่มนักเรียนที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคในช่องปาก	3.50	0.85	มาก

ที่	รายการกิจกรรมการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพ	ระดับการดำเนินการ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
19	การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของโรคที่ต้องเฝ้าระวังฯ (โรคเหงือกอักเสบ และ โรคฟันผุ) การบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของโรคที่ต้องเฝ้าระวังฯ (โรคเหงือกอักเสบ และ โรคฟันผุ)	3.39	0.99	ปานกลาง
20	การนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาจัดให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ทราบสถานะความรุนแรงของโรค	3.14	0.95	ปานกลาง
21	การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล เพื่อแสดง ลักษณะของปัญหาและการกระจายของโรค	3.11	0.96	ปานกลาง
	เฉลี่ย	3.40	0.94	ปานกลาง
การให้การรักษาเบื้องต้นในนักเรียนที่มีปัญหาทันตสุขภาพ				
22	การให้การรักษาเบื้องต้นสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพ	3.69	0.88	มาก
23	การให้ยาแก้ปวด	3.12	0.76	ปานกลาง
	เฉลี่ย	3.41	0.82	ปานกลาง
การจัดบริการทันตกรรมในรายเร่งด่วน				
24	การส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหาสุขภาพช่องปาก เพื่อรับบริการ ทันตกรรมที่เหมาะสมจากศูนย์บริการสาธารณสุข	3.73	0.89	มาก
25	การจัดบริการทันตกรรมในรายเร่งด่วนโดยการ ประสานกับเจ้าหน้าที่และ ผู้ปกครองในการพาเด็กไปรับบริการ	3.69	0.88	มาก
	เฉลี่ย	3.71	0.88	มาก
	เฉลี่ยรวม	3.69	0.82	มาก

2. ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ 2) ทักษะด้านทันตสุขภาพ และ 3) เจตคติต่อการดูแลทันตสุขภาพ ในส่วนสภาพความเป็นจริงโดยภาพรวมครูอนามัยมีสมรรถนะด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ครูอนามัยมีสมรรถนะด้านทันตสุขภาพอยู่ในระดับมากที่สุดคือ ด้านเจตคติต่อการดูแลทันตสุขภาพ รองลงมา คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ ส่วนด้านที่ครูอนามัยมีสมรรถนะในระดับน้อยที่สุด คือด้านทักษะด้านทันตสุขภาพ ในส่วนสิ่งที่คาดหวังในสมรรถนะด้านทันตสุขภาพโดยภาพรวมครูอนามัย มีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูอนามัยมีความคาดหวังอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่ครูอนามัยมีความคาดหวังสูงสุดคือ ด้านทักษะด้านทันตสุขภาพ รองลงมา คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ ส่วนด้านที่ครูอนามัยมีระดับความคาดหวังน้อยที่สุดคือ ด้านเจตคติต่อการดูแลทันตสุขภาพ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

2.1 ด้านความรู้ ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ พบว่า มีระดับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.27$) และมีระดับสิ่งที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญ

ของ ความต้องการจำเป็น พบว่า $PNI_{Modified}=0.24$ เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ สาเหตุหลักของโรคฟันผุและโรคปริทันต์ $PNI_{Modified}=0.42$ รองลงมา ได้แก่ อาหารที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันผุ $PNI_{Modified}=0.40$ และการรักษาโรคฟันผุ $PNI_{Modified}=0.36$ ตามลำดับ

2.2 ด้านทักษะด้านทันตสุขภาพ พบว่ามีระดับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.83$) และมีระดับสิ่งที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า $PNI_{Modified}=0.51$ เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ การตรวจฟันผุ $PNI_{Modified}=0.60$ รองลงมา ได้แก่ การแปรงฟันที่ถูกวิธี $PNI_{Modified}=0.57$ และ การตรวจสภาวะเหงือกอักเสบ $PNI_{Modified}=0.52$ ตามลำดับ

2.3 ด้านเจตคติต่อการดูแลสุขภาพ พบว่ามีระดับสภาพความเป็นจริงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$) และมีระดับสิ่งที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า $PNI_{Modified}=0.15$ เมื่อพิจารณาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ความตระหนักในความสำคัญและความรุนแรงของโรคทางทันตสุขภาพ $PNI_{Modified}=0.18$ รองลงมา ความพร้อมที่จะทำพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่องปาก $PNI_{Modified}=0.14$ การเห็นคุณค่าประโยชน์ของการดูแลอนามัย $PNI_{Modified}=0.13$ และความรู้สึกรู้สึกพอใจต่อการดูแลสุขภาพช่องปาก $PNI_{Modified}=0.13$ ตามลำดับ รายละเอียด ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการจัดลำดับการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของครู เกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน

ความต้องการจำเป็นในการเพิ่มสมรรถนะด้าน ทันตสุขภาพ	ระดับสภาพความเป็นจริง			ระดับสิ่งที่คาดหวัง			PNI	ลำดับ	
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	Modified		
ความรู้ ความเข้าใจด้านทันตสุขภาพ									
สาเหตุหลักของโรคฟันผุและโรคปริทันต์	3.16	0.95	ปานกลาง	3.99	0.95	มาก	0.42	1	
อาหารที่เกี่ยวข้องกับโรคฟันผุ	3.52	0.89	มาก	4.15	0.77	มาก	0.40	2	
การรักษาโรคฟันผุ	3.21	0.66	ปานกลาง	4.07	0.87	มาก	0.36	3	
ประโยชน์การขูดหินน้ำลายและเกลารากฟัน	2.91	0.84	ปานกลาง	3.85	0.99	มาก	0.32	4	
ประโยชน์ของการเคลือบหลุมร่องฟัน	3.05	0.67	ปานกลาง	4.01	0.91	มาก	0.31	5	
ความหมายของโรคปริทันต์	2.99	0.98	ปานกลาง	3.92	0.92	มาก	0.31	5	
เนื้อเยื่อที่เกี่ยวข้องกับฟัน	2.83	0.91	ปานกลาง	3.71	0.90	มาก	0.31	5	
การรักษาโรคปริทันต์	2.98	0.99	ปานกลาง	3.88	0.91	มาก	0.30	8	
การใช้ยาแก้ปวดฟัน	3.11	0.92	ปานกลาง	3.96	0.92	มาก	0.27	9	
กระบวนการเกิดโรคฟันผุ	3.22	0.80	ปานกลาง	4.02	0.89	มาก	0.25	10	
โรคในช่องปากที่พบบ่อย	3.22	0.97	ปานกลาง	4.01	0.96	มาก	0.25	10	
สาเหตุของการมีเลือดออกขณะแปรงฟัน	3.23	0.98	ปานกลาง	4.01	0.95	มาก	0.24	12	
ความสำคัญของลิ้น	3.11	0.80	ปานกลาง	3.83	0.96	มาก	0.23	13	

ความต้องการจำเป็นในการเพิ่มสมรรถนะด้าน ทัศนสุขภาพ	ระดับสภาพความเป็นจริง			ระดับสิ่งที่คาดหวัง			PNI Modified	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดโรคฟันผุ	3.34	0.70	ปานกลาง	4.10	0.83	มาก	0.23	13
ความหมายของการแปรงฟันอย่างทั่วถึง	3.44	0.83	ปานกลาง	4.21	0.84	มาก	0.22	15
การแปรงฟันที่ถูกวิธี	3.49	0.86	ปานกลาง	4.25	0.81	มาก	0.22	15
ความหมายของการแปรงฟันอย่างมีประสิทธิภาพ	3.46	0.99	ปานกลาง	4.21	0.79	มาก	0.22	15
วิธีการตรวจดูความสะอาดฟันด้วยตนเอง	3.38	0.91	ปานกลาง	4.11	0.84	มาก	0.22	15
ฟลูออไรด์ช่วยป้องกันฟันผุได้อย่างไร	3.36	0.90	ปานกลาง	4.06	0.82	มาก	0.21	19
ความสำคัญของฟัน	3.48	0.81	ปานกลาง	4.14	0.79	มาก	0.21	19
ความสำคัญของลักษณะของแปรงสีฟันต่อการ แปรงฟัน	3.44	0.90	ปานกลาง	4.15	0.84	มาก	0.21	19
การเลือกใช้วิธีการแปรงฟันสำหรับเด็กนักเรียน ประถมศึกษา	3.48	0.88	ปานกลาง	4.19	0.82	มาก	0.20	22
รูปร่างและลักษณะของฟันแต่ละซี่	3.24	0.83	ปานกลาง	3.87	0.94	มาก	0.19	23
ปริมาณยาสีฟันที่ควรใช้ ในการแปรงฟันแต่ละ ครั้ง	3.48	0.89	ปานกลาง	4.15	0.76	มาก	0.19	23
หน้าที่ของฟัน	3.57	0.79	มาก	4.15	0.80	มาก	0.16	25
เฉลี่ย	3.27	0.87	ปานกลาง	4.06	0.87	มาก	0.24	2
ด้านทักษะด้านทัศนสุขภาพ								
การตรวจฟันผุ	2.82	0.65	ปานกลาง	3.95	0.99	มาก	0.60	1
การแปรงฟันที่ถูกวิธี	3.21	0.99	ปานกลาง	4.11	0.87	มาก	0.57	2
การตรวจสภาวะเหงือกอักเสบ	2.79	0.77	ปานกลาง	3.93	0.99	มาก	0.52	3
การตรวจฟันด้วยตนเอง	2.98	0.63	ปานกลาง	4.00	0.96	มาก	0.34	4
เฉลี่ย	2.83	0.76	ปานกลาง	4.26	0.71	มาก	0.51	1
ด้านเจตคติต่อการดูแลทัศนสุขภาพ								
ความตระหนักในความสำคัญและความรุนแรง ของโรคทางทัศนสุขภาพ	3.43	0.83	ปานกลาง	4.06	0.87	มาก	0.18	1
ความพร้อมที่จะทำพฤติกรรมดูแลสุขภาพช่อง ปาก	3.65	0.76	มาก	4.17	0.81	มาก	0.14	2
การเห็นคุณประโยชน์ของการดูแลอนามัย	3.69	0.74	มาก	4.16	0.81	มาก	0.13	3
ความรู้สึกรู้สึกพอใจต่อการดูแลสุขภาพช่องปาก	3.68	0.78	มาก	4.14	0.85	มาก	0.13	3
เฉลี่ย	3.61	0.78	มาก	4.13	0.84	มาก	0.15	3
เฉลี่ยรวม	3.24	0.80	ปานกลาง	4.15	0.81	มาก	0.30	

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปราย ได้ดังนี้

1. โดยภาพรวมครูอนามัยมีระดับการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้การเฝ้าระวังทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นงานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) กระทรวงศึกษาธิการ และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกันดำเนินงานในโรงเรียนประถมศึกษาทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพช่องปากที่ดี ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพที่ดี ลดปัญหาที่มีผลกระทบต่อการศึกษาเล่าเรียน และส่งเสริมให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต ซึ่งมีการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องตลอดมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุหลาบ สุขพรรณ (2556) ที่พบว่า ครูอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียนโดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ การส่งเสริมให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านทันตสุขภาพและฝึกแปรงฟัน ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.70) ทั้งนี้เนื่องจากการสอนให้ความรู้เป็นงานที่ครูมีความถนัดคุ้นเคยและเป็นกิจกรรมที่สามารถแทรกในสาระวิชาต่าง ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ ศุภเรขศิริ และสุพิตรา เศลวัฒนะกุล (2556) จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนที่ผ่านมา พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข โดยมีงานด้านการส่งเสริมทันตสุขภาพเป็นส่วนหนึ่ง ครูอนามัยมีงานหลายด้าน ทำให้มีเพียงบางกิจกรรมเท่านั้นที่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ทางโรงเรียนมีเป้าหมายคือเด็กมีสุขภาพดีทุกด้านทั้งกายและใจ แต่จากผลการสำรวจสถานะทันตสุขภาพของเด็กนักเรียนยังเป็นปัญหาทั้งนี้เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องของกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมแปรงฟันไม่สม่ำเสมอ ครูอนามัยดูแลกำกับไม่ทั่วถึง และไม่มิกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเด็กนักเรียนให้มาสนใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง นักเรียนขาดความใส่ใจในการดูแลทันตสุขภาพตนเอง เนื่องจากขาดความรู้ที่ถูกต้องในการดูแลทันตสุขภาพ

ด้านที่ครูอนามัยมีระดับดำเนินงานด้านทันตสุขภาพมากที่สุดคือ การสร้างสุขนิสัยและปลูกฝังพฤติกรรมแปรงฟัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีการดำเนินงานมากที่สุดคือ การจัดให้นักเรียนแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ทุกวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุหลาบ สุขพรรณ (2556) ที่พบว่าคะแนนเฉลี่ยของศักยภาพของครูอนามัยด้านการส่งเสริมให้มีกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวันทุกวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์มีการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.64) ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คือศักยภาพในเรื่องการแนะนำนักเรียนให้ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ได้ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.70)

2. ความต้องการจำเป็นของครูอนามัยในการเพิ่มสมรรถนะในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพมากที่สุดคือ ทักษะด้านทันตสุขภาพ เมื่อพิจารณาคำดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น พบว่า ข้อที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ การตรวจฟันผุ ทั้งนี้การดำเนินงานเฝ้าระวังสถานะทันตสุขภาพของนักเรียนมีแนวทางดำเนินการประเด็นการจัดให้มีการตรวจสุขภาพช่องปากนักเรียนโดยครูอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง พร้อมทั้งบันทึกผลการตรวจเพื่อคัดกรองและจัดกลุ่มเด็กที่จำเป็นต้องได้รับบริการส่งเสริมป้องกันหรือรับการรักษาที่เหมาะสม ครูจึงจำเป็นต้องมีทักษะการตรวจฟันที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุหลาบ สุขพรรณ (2556) ที่พบว่า ด้านศักยภาพในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน ครูอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีศักยภาพในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียนด้านที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด คือการ

ตรวจสอบสุขภาพช่องปากนักเรียน ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.71) ทั้งนี้เนื่องจากการตรวจสอบสุขภาพ ช่องปากนักเรียนครูจะต้องมีความรู้ด้านทันตสุขภาพและฝึกทักษะในการตรวจสอบสุขภาพช่องปากนักเรียน และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมด้านทันตสุขภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดทำข้อมูลด้านการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพในโรงเรียนควรมีการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน
2. การศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ด้านที่ครูอนามัยมีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะที่ต้องการเสริมสร้างเพื่อใช้ในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน มากที่สุด คือ ทักษะด้านทันตสุขภาพ ดังนั้นทางบุคลากรทันตสาธารณสุข และหน่วยงานทางสาธารณสุขควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสมรรถนะครูในด้านนี้ เช่น การจัดอบรมเพื่อเพิ่มสมรรถนะครูอนามัยด้านทักษะการตรวจฟันผุ เป็นต้น
3. เพื่อให้นักทันตสาธารณสุขในโรงเรียนขับเคลื่อนไปทั่วทั้งเครือข่าย จึงมีความจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ในการสร้างเสริมสุขภาพเด็ก ให้เห็นความสำคัญของปัญหาสุขภาพช่องปากของเด็กในชุมชน ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษามุมมองของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อให้ทราบถึงความต้องการในการดำเนินงานด้านทันตสุขภาพในโรงเรียน
2. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านทันตสุขภาพ ที่สอดคล้องกับบริบทและสภาพปัญหาในการดำเนินงานทันตสุขภาพในโรงเรียน ให้ครูได้มีสมรรถนะที่ถูกต้อง เพื่อช่วยส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพช่องปากที่ดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กิตติคุณ บัวบาน. (2561). การประเมินผลโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากในเครือข่ายโรงเรียนเด็กไทยฟันดี ตำบลชะโนด อำเภอมะนัง จังหวัดตาก. *วารสารทันตสาธารณสุข*, 23(1), 12-25.
- กุหลาบ สุขพรรณ. (2556). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานทันตสุขภาพของครูอนามัยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษาด้านสาธารณสุข). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- จิราพร ชิตดี และคณะ. (2561). รายงานผลการสำรวจ สภาวะสุขภาพของปากแห่งชาติ ครั้งที่ 8 ประเทศไทย พ.ศ. 2560 (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สามเจริญพาณิชย์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สุวิริยาสาน.
- พรทิพย์ ศุกรเวทย์ศิริ, และสุพิศรา เศวตวันกุล. (2556). การพัฒนาระบบการจัดการส่งเสริมทันตสุขภาพในนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารทันตภิบาลวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น*, 24(2), 1-9.

ศูนย์อนามัยที่ 4 ราชบุรี. (2557). *งานส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ*. สืบค้น 12 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.hpc.go.th>

สุธีรา บัวทอง. (2559). การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกับชุมชนของครูอนามัยโรงเรียน. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(1), 1488-1502.

สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *คู่มือการสำรวจภาวะทันตสุขภาพและปัจจัยเสี่ยง (เพื่อการเฝ้าระวังทันตสุขภาพ)*. ปทุมธานี: นโมพลัส.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *คู่มือแนวทางการดำเนินงานเด็กไทยทำได้ในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม.